

10 ታሕሳስ 2022

በርገን ሰሚናር

ኣምባ. ዓንደ-በርሃን ወልደጊዮርጊስ

ሰላም፡ ከመይ ኣለኹም።

ኣቐዲመ፡ ነቶም ነዚ ሰሚናር'ዚ ብምውዳብ፡ ብዛዕባ ንሃገርናን ህዝብናን ዘገድሱ እዋናዊ ጉዳያት ኣብዚ ምሳኹም ንምዝታይ ዝዓደሙኒ ግዳሳት ኤርትራውያን ኣሕዋት ኣመስግን። ነዚ ዕድል'ዚ ብምርካብይ ድማ ዓቢ ደስታ እስምዓኒ።

ኣብዚ ሰሚናር'ዚ፡ ኣብ 3 ቀንዲ ጉዳያት ዘተኩረ ሓጺር ሓፈሻዊ መግለጺ ከቕርብ እየ። ብድሕሪኡ መደረኽ ንዘተ ኪኸፈት ኢዩ።

- 1. ኣድላይነት ምምስራት ቅዋማዊ ምሕደራ ኣብ ኤርትራ፤
- 2. ኣገዳስነት ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን፤
- 3. ምብርባር ቀጠባ ኤርትራ።

1. ኣድላይነት ምምስራት ቅዋማዊ ምሕደራ ኣብ ኤርትራ

ቅዋም ኤርትራ፡ ከም መሰረታዊ ሕጊ ናይ ናጻ ልዑላዊት ሃገረ ኤርትራ፡ በቲ ብሓጻፊ ውክልና ዚቐመ ቅዋማዊ ባይቶ ጸዲቐ። እቲ ቅዋም መሰረት ናይቲ ዚህነጽ ሕጋዊ ስርዓት የንጽፍ። ምንጩ ናይ ኩሉ ግቡእ ስልጣን፡ ናይ ኩሉም ሕግታትን ሕጋጋትን ሃገረ ኤርትራ የቐውም።

ኣብ ኤርትራ ሃገርና ሎሚ ነቲ ቅዋም ረጊዶ፡ ልዑላውነት ህዝቢ መንጢሉ ብሃውራዊ ትእዛዝ ዘመሓድር፤ ንኹሉ ፖለቲካዊ፡ ቀጠባዊ፡ ማሕበራውን ባህላውን ህይወት ህዝብና ኣብ ፍጹም ቀጽጽሩ ኣእትዩ ዚርምስ፤ ሓሳረ-መከራ ህዝብና እናሓደረ ዘስፍሕን ዘዕምቐኑን፤ ንሰብ-ስልጣን መንግስትን ተራ ዜጋታትን፡ ብዘይ ግቡእ ሕጋዊ ኣገባብ ኣሲሩ ብዘይ ፍርዲ ዚምቀኑ፤ ግዝኣተ ሰብ ሰፊኑ ጸኒሑን ኣሎን።

ምስዚ ኹሉ ግፍዕታት፡ መሰረታዊ ጠለባት መነባብሮ ህዝቢ ኩነ ብቐፅ ማሕበራዊ ኣገልግሎታት ከቕርብ ዘይክእል፤ ንህዝብና ኣብ ጸልማት ዘመን ናይ ሕሱም ድኽነት፡ ስእነት፡ ጥሜት፡ ወዘተ.፡ ሸሚሙ ንሃገርና ናብ ቀጽጽሎት ዚነቀኑ ኣረሜናዊ ውልቀመላኺ ስርዓት ነጊሱ ጸኒሑን ኣሎን።

ትንሳኤ፡ ድሕነትን ውሕስነትን ኤርትራ ከም ሃገር ኩነ ሓርነት፡ ራህዋን ቅሳነትን ህዝብና፡ ንግዝኣተ ሰብ ብግዝኣተ ሕጊ ምትካእ ይጠልብ። ብዘይ ቅዋማዊ ስርዓት ግዝኣተ ሕጊ ዚበሃል የለን። ስለዚ፡ ትግባረ ቅዋም መበገሲ ምስረታ ግዝኣተ ሕጊ ኢዩ።

ግዝኣተ ሕጊ ዚኸተል፡ ቅዋማዊ ምሕደራ ዘሰላስል ደምክራስያዊ ስርዓተ መንግስቲ ምፍጣር ሓደ ካብቲ መሰረታዊ ዕላማታት ብረታዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ኢዩ። እቲ ኣብ 19 ግንቦት 1993 ዚወጸ ኣዋጅ 37/1993 ቍ.6፡ ምጽዳቕ ቅዋም ኤርትራ ኣብ 23 ግንቦት 1997፡ መፈጸምታ ናይቲ መስጋገሪ መድረኽን መፈለምታ ናይ ብህዝባዊ ውክልና ዚቐውም መንግስትን ኣዊጁ። ከም ግቡእ፡ ትግባረ ቅዋም ሓድሽ ደምክራስያዊ ኣካያይዳ ኪጽንብል፡ ኣብ ግዝኣተ ሕጊ ዚተመስረተ ኣጠቓቕማ ግቡእ ስልጣን ከተኣታቱ፡ ዓቢ ሃንቀውታ ነይሩ።

ቅዋም ኤርትራ 3 ቀንዲ መምርሒታት አለዉዎ:-

(1) መዋቕር መንግስቲ ይውስን፤ (1.1) ሓጋጊ አካል፡ ፈጻሚ አካል፡ ፈራዲ አካል፤ (1.2) ሕጋዊ ስልጣን ፈጻሚ፡ ሓጋግን ፈራዲን አካላት መንግስቲ የነጻር፤ (1.3) መዝነታትን ዕማማትን አካላት መንግስቲ ይዘርዘር፤ (1.4) ስልጣናት መሓውራት መንግስቲ ይድርጉ፤ (1.5) ብዝሕን ጀኦግራፊያዊ አከፋፍላን ምምሕዳራዊ አሃዱታት ሃገረ ኤርትራ ይውስን፤

(2) መሰረታዊ ናጽነታት ዜጋታት የውሕስ፤ (2.1) መባእታዊ መሰላት ዜጋታት ይገልጽ፤ (2.2) ሃገራዊ ግቡአት ዜጋታት ይዘርዘር፤ (2.3) መንግስቲ ከውሕሶም ግዴታ ከም ዘለዎ የቐምጥ፤

(3) ቅዋም ኤርትራ ሕጋዊ ሰረት ሃገረ ኤርትራ የቐውም፤ (3.1) ቅዋም ኤርትራ መኸዘን ልዑላውነት ህዝቢ ኤርትራ ኢዩ፤ (3.2) ምንጪ ናይ ኩሉ ግቡእ ስልጣን ኢዩ። (3.3) መሰረት ናይ ኩሉ ሕግታትን ሕጋጋትን (በርጌላዊ፡ ገበናዊ፡ ንግዳዊ) ኤርትራ ኢዩ።

ብመሰረት ቅዋም፡ ሃገራዊ ባይቶ ልዑል ሓጋጊ ስልጣን ኢዩ፡- (1) ቅዋም የመሓይሽ፤ (2) አዋጃት፡ እንተላይ አዋጅ ኩናት፡ የውጽእ፤ (3) ሕጋጋት ይድንግግ፤ (4) ዘቤታውን ግዳማውን ሜላ የማእዘን፤ (5) አህጉራዊ ውዕላትን ስምምዓትን፡ እንተላይ ውዕል ሰላም፡ የጽድቕ።

ብሓጺሩ፡ ቅዋም ንህዝብን መንግስትን ዘጣምር ማሕበራዊ ውዕል (social contract) ኢዩ። ስለዚ፡ ትግባረ ቅዋም፡ አብ ኤርትራ ሃገርና መበገሲ ዕላማታት ብረታዊ ቃልሲ ህዝብና ንምትግባር ዚሰርሕ፤ ልዑላውነት ህዝቢ ዘረጋግጽ፤ ተግባራዊ ትካላት ዚሃንጽን ዚኣልን፤ ግቡእ መንግስቲ ንምቕም መሰረታዊ ረቕሒ ኢዩ። ትግባረ ቅዋም፡ አብ ግዝአተ ሕጊ ዚምስረት፤ ደምክራሲያዊ መትከላት ዚኸተል፤ ኩሉ መሰላት ህዝቢ ዘውሕስ፤ ብማሕበራዊ ውዕል ዚቐየድ፤ ቅዋማዊ ምሕደራ ንምምስራት ባይታ ዚምድምድ ኢዩ።

2. አገዳስነት ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን

አብ መንጎ ሃገራት፡ እተን ዚምልከተን መዳውብቲ ሃገራት ብወግዒ ዚእመናሉ፡ ብንጹር ዚተደረተን ዚተመልከተን አህጉራዊ ዶብ ኪህሉ አዝዩ አገዳሲ ኢዩ። ስለምንታይ፡ ብዓይነ አህጉራዊ ሕጊ፡ ዶብ (1) መፈላለዩ ሓድሕዳዊ ልዑላዊ ስልጣን ወይ ዘቤታዊ ሕጋዊ ስልጣን ሃገረ መንግስታት ስለ ዚኹነ፤ (2) ሃገራዊ መንነት ወይ ዜግነት ናይ ሓደ ህዝቢ ዚድርት ስለ ዚኹነ፤ (3) ነቲ አብ ወሰናስን ዶብ ዚነብር ህዝቢ አየናይ ሃገረ መንግስቲ ኣድለይቲ ምምሕዳራዊ፡ ጸጥታዊ ኩነ ማሕበራዊ አገልግሎታት ከም ዘቐርብ ዚውስን ስለ ዚኹነ።

ፖለቲካዊ ካርታ ዓለም 195 ሃገራት [193 አባል ሃገራት ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ክልተ ዘይአባላት ተዓዘብቲ ሃገራት (ቫቲካንን ፍልስጤምን)] ብዶብ ዚተፈላለዩ ግዝኣታዊ አሃዱታት ወይ ሃገረ መንግስታት የመልከት። ጀኦግራፊያዊ ጉርብትና ሃገራት ንኣሉታዊ ኩነ ንኣወንታዊ ዝምድናታት ዕድላት ይኸፍት። ብግብሪ፡ ሓደ አህጉራዊ ዶብ ነተን መዳውብቲ ሃገራት ብሓፈሻ፡ ነቲ አብ ወሰናስን ዶብ ዚነብር ህዝቢ ድማ ብፍላይ፡ ከም ሓድሕዳዊ ምትሕግጋዝ ዘሳልጥ መራኸቢ ድንድል ወይ ድማ ግጭት ዘሳውር መፈላለዩ መንደቕ ከገልግል ይኸእል።

ሓደ አህጉራዊ ዶብ ንኹሉ ስግራ-ዶባዊ ምንቅስቃስ ዚዓግት ፈላለዩ መንደቕ ኪኸውን ይኸእል። ብአንጻሩ ድማ፡ ናጻ ስግራ-ዶባዊ ምንቅስቃስ ናይ ሰባት፡ ንግዲ፡ ኣቕሑ፡ አገልግሎታት፡ ዕዮ፡ ርእሰማል፡ ወፍሪ፡ ወዘተ፡ ዘሳልጥ ኣራኸቢ

ድንድል ኪኸውን ይኸእል። እቲ ኣህጉራዊ ዶብ ኣራኻቢ ድንድል ዲዩ ኪኸውን ወይስ ዓጋቲ መንደቕ ዚውስን ግን፡ እቲ ዝምድናታት ናይተን ዚምልከተን መዳውብቲ ሃገራት ኢዩ።

ከም ሰናይ ድሌት፡ ዶባት ኤርትራ ምስ ኸለን መዳውብቲ ሃገራት - ጅቡቲ፡ ኢትዮጵያ፡ ሱዳን፡ ስዑድያ፡ የመን - ንክልተኣዊ ረብሓታት ህዝብታትና ዘዕዘዘ ኣራኻቢ ድንድል ኪኸውን ንትምነ፤ ከም ተግባራዊ ዘባዊ ሜላ ሒዝና ብትግሃት ክንሰርሓሉ ድማ ይግባእ። ካብዚ ሰናይ ድሌት ዚብምብጋስ፡ እቲ ንርብዒ ዘመን፡ ከም መመሳመሲ ኣስፋሕፋሒ ሀርፋን፡ ንክልቲኣን ሃገራት ኣብ ተጻብኦ ጸሚዩ ዚጸንሐ ክፋላት ኣህጉራዊ ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን፡ ብመሰረት፡ ንኣስታት ሓደ ምሉእ ዘመን ከይተተንከፈ ዚጸንሐ መግዛእታዊ ውዕል ዶብ፡ ምስቲ መምርሒታት ኮሚሽን ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብዘሳኒ ኣገባብ፡ ብስምምዕ ክልቲኣን ሃገራትን ተዓዛብነት ኣህጉራዊ ኮምን፡ ኪድረት ኮነ፡ ፖለቲካውን ተክኒካውን ኮነታት ኣብ ዘፍቅድሉ ዚሓጸረ እዋን ኪምልከት፡ ኣዝዩ ኣገዳሲ ኢዩ። ብንጹር ዚተመልከተ ዶብ ልዑላውነትን ግዝኣታዊ ምሉእነትን ኤርትራ የውሕስ፤ ሰረት ነባሪ ሰላምን ምሕዝነታዊ ዝምድናታትን ኤርትራን ኢትዮጵያን የንጽፍ።

3. ምብርባር ቊጠባ ኤርትራ

ቊጠባ ኤርትራ ብቐጻሊ ካብ ሕግቕ ናብ ዚሓመቕ ደረጃ ከንቁልቊኣ ከም ዚጸንሐ ህሉው ኮነታት መነባብሮ ህዝብና ህያው ምስክር ኢዩ። ኣብዚ መበል 21 ዘመን፡ ብኩፖን ዚቕለብ ህዝቢ፡ ህዝቢ ኤርትራ ጥራይ ኢዩ። ኣፍራዩ ሓንጎልን ዓያዩ ጉልበትን መንእሰያት ኣብ ሕጋዊ ገደቡ ዚጠሓሰ ደረት-ኣልቦ ንጡፍ ወተሃደራዊ ኣገልግሎት ዘባኸን ስርዓት፡ እዚ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ስርዓት ጥራይ ኢዩ። ዜጋታት ጨቕቕ ኢሎም፡ ብኸንደይ ዕዳን ዕንዲዳን ንዚሰርሑዎም ኣባይቲ ብዘይ ኣገባብን ካሕሳን ዘፍርስ፤ ብመንጽር፡ቲ ኣብ ሃገርና ገነኑ ዘሎ ኣዋጣሪ ሕጽረት መንበሪ ኣባይቲ፡ ገና ይቕጽል ንዘሎ ኣስታት 16 ዓመታት ህንጻት ኣባይቲ ዚእግድ፡ እዚ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ስርዓት ጥራይ ኢዩ። “ስለምንታይ” ንዚብል ሕቶ ብዘይካ ሕሰም ህዝቢ ዘስፍን “ሓዳድ” ተግባር፡ ዚኸነ ርትዓዊ መልሲ ክትረኽቡሉ ኣጸጋሚ ኢዩ።

ኤርትራ፡ ኣብ መዓላ ልምዓት ሃገርን ራህዋ ህዝብን ኪውዕል ዚኸእል ምጡን ባህርያውን ሰብኣውን ጸጋታት ኣለዋ። ይኹንምበር፡ ኤርትራ ሎሚ፡ ብዚኸነ መምዘኒ፡ ኣብ መስርዕ ናይተን ዚደሓራ፡ ዚደኸያ፡ ዚሓመቕ ሃገራት ዓለም ተሰሪዓ ትርከብ። ነዚ ኣዝዩ ዘሕዝንን ዘሕፍርን ክወንነትዚ ንምርዳእ ሰለስተ (3) መርትዖታት እጠቅስ፡-

(3.1) ብመሰረት፡ቲ ኣብ 2020 ብውሕሃ ዚወጸ ኣመልካቲ ሰብኣዊ ምዕባለ (Human Development Index)፡ ኤርትራ መበል 176/191 ሃገራት ትስራዕ፤

(3.2) ብመሰረት፡ቲ ኣብ 2020 ብውሕሃ ዚወጸ ኣመልካቲ ምቕዕነት ምስልሳል ዋኒን (Ease of Doing Business)፡ ኤርትራ መበል 189/190 ሃገራት ትስራዕ፤

(3.3) ብመሰረት፡ቲ ብትካል ሞ ኢብራሂም ኣብ 2019 ዚወጸ ነጥቢ ኣጠቓላሊ ምሕደራ (Mo Ibrahim Overall Governance score) ኣብ ኣፍሪቃ፡ ኤርትራ መበል 52/54 ሃገራት ትስራዕ።

ካብቲ ከምዚ ዚእመስለ ድሕረትን ድኸነትን ንምግልጋል እንታይ ኪግበር ይግባእ፤ ብቐዳምነት፡ ነቲ መሰረታዊ ጠንቂ ምእላይ፡ ማለት፡ መሰረታዊ ለውጢ ኣብ ኣቀዋውማ ናይቲ ስርዓት፡ ኣብ ፖለቲካውን ቊጠባውን ምሕደራ፤ ኣብ ኣሰራርዓ፡ ቕርጽን ኣመሓዳድራን ፖለቲካውን ቊጠባውን ትካላት፡ ኣብ መዝነታት ብሕታውን መንግስታውን ጽላታት፡ ኣብ ተገባብሮ ሓይልታት ማእቶትን ዝምድናታት ማእቶትን ምምጻእ የድሊ። ስዒቡ፡ ሕውየት ዘረጋግጽ ቊጠባዊ መርሓ ምስኣል፤ ኣላዩ መትከል ቊጠባዊ ምሕደራ ምንጻር፤ መኣዝን ልምዓታዊ ሜላ ምትሓዝ።

ከም ምንቕስቓስ ንልዑላውነት ህዝቢ ኤርትራ፡ ነቲ ጉዕዞ ልምዓት ዚድርኽ ንድፊ ቊጠባዊ ሜላ፡ ራእይ ኤርትራ 2030 (Eritrea Vision 2030) ኣዳሊና ኣለና። ነቲ ኣብ ሃገርና ሰፊኑ ዘሎ ድሕረት፡ ድኸነትን ስእነትን ብልምዓት፡ ሃብትን

ራህዋን ንምትካእ፣ ነቶም ኣዝዮም ህጹጻት ጠለባት ህዝቢ ንምምላእ፣ ሽቕለት ንምፍጣር፣ ሃብቲ ንምፍራይ፣ ሰረት ቀጻሊ ልምዳት ንምንጻፍ ዚባሉም ቍጠባዊ ሜላ። ንሓበሬታ ዚኣክል፣ ጽማቕ ትሕዝቶ ቀንዲ ዓንድታቱ ኣቕርቡ፡-

1. ሰብኣውን ባህርያውን ጸጋታትና ምምዕባል፣ ኣብ ግቡእ መዓላ ምውዓል፣ ሰብኣዊ ርእሰማልና ምድንፋዕ፣ ስርዓተ ትምህርቲ ኣብ ኩሉ ጽፍሕታት - 1ይ፣ 2ይ፣ 3ይ ደረጃታት - ምምሕያሽ፣
2. ስርዓታት ቀረብ ማይን ሓይሊ መብራህትን ብህጹጽ ምሕዳስ፤
3. ኣገልግሎት ሓለዋ ጥዕና ምምሕያሽ፣ ኣድለይቲ መድሃኒታትን ዘመናዊ ናውቲ ሕክምናን ምቕራብ፤
4. ኣድለይቲ ሃላኽቲ ኣቕሑን ማሕበራዊ ኣገልግሎታትን፣ ብፍላይ ቀረብ መግቢ፣ ማይ፣ መድሃኒት፣ መብራህቲ፣ መንበሪ ኣባይቲ፣ መጐዓዝያ፣ ወዘተ.፣ ምቕራብ፤
5. ፋይናንስያዊ ጽላት ምሕዳስ፣ ልምዳት ዚድርኽ ገንዘባውን ፊስካላውን ሜላ ምኽታል፤
6. ህንጻት ኣባይቲ ምብጋስ፣ መጠነ-ንኡስ ኣመስራሕቲ ወይ ሰናዕቲ ዘቤታዊ ኢንዱስትሪታት ምትካል፤

ኮታ፡ ራእይ ኤርትራ 2030 ቅልጡፍ፣ ሰሳኒ፣ ሓቛፊ፣ ሓምላይ ልምዳት ዚድርኽ ማክሮ-ቍጠባዊ ስትራተጂ ኢዩ። ተገዲስኩም ከተንብቡዎ፣ ኣብኡ ዚህልወኩም ርእይቶታትን ነቕፌታን ከይነሓፍኩም ከተቕርቡ ድማ እላቡ።

ጽን ኢልኩም ስለዝሰማዕኩምኒ ኣመስግን።

ዘልኣለማዊ ሓብን ንጀጋኑ ሰማእታትና!
ዕድመ ንናጻ ልዑላዊት ሃገረ ኤርትራ!
ፈጣሪ ንኤርትራን ህዝባን ይባርኽ!